

Dreptul de a nu vedea

Cuvântul teatru (știe orice om cât de cât informat) vine de la grecescul „theatron”, care înseamnă „locul de unde se vede”. Nimic mai firesc, atunci, ca acele care scriu despre teatru să li se asigure, într-o sală de spectacole, acele locuri care permit o cât mai corectă percepție a ceea ce se petrece pe scenă. Sclipirile stilistice ori logica bine educată nu fac doi bani câtă vreme, plasat undeva la balcon, lateral dreapta ori lateral stânga, criticul se află în imposibilitatea de a recepționa cât mai multe dintre semnalele din care e făcut spectacolul. Recepționând defectuos, silindu-se să reconstituie grație proprie-i imaginații ceea ce nu a văzut – căci s-a petrecut în acea jumătate de scenă aflată în afara unghiului său de observație –, cronicarul e condamnat să dea doar o mărturie lacunară, oricând și pe drept cuvânt amenabilă.

De aceste adevăruri elementare par să fi uitat cei ce s-au ocupat cu distribuirea locurilor pentru invitații Festivalului Național de Teatru. Știu că există un protocol zero de care nu se poate să nu ții seama. Știu că nenumărate persoane influente, cu sau fără răspunderi, își aduc brusc aminte, cu ocazia festivalului, că există teatru și-și spun că ei, ca oameni de lume, nu pot să nu-și toarne costumele Armani, să-și pună în funcțiune Volvo-ul ultimul tip pentru a descinde la o manifestare pe care o înțeleg în primul rând ca una mondenă. Știu cât de incinse sunt telefoanele cu care au fost dotate serviciile de protocol și cât de uimiți sunt cei ce răspund la ele când aud cine se află la capătul celălalt al firului. Știu cât de agresiv devine discursul celor care, așa, peste noapte, s-au gândit că e cazul să muște din cultură. Cu

toate astea, mi-e greu să înțeleg cum poți să cheltuiești milioane asigurând transport, hotel, diurnă unor critici de teatru veniți din țară cu dorința de a recupera, pe cât posibil, într-o săptămână ceea ce din motive financiare nu au avut ocazia de a vedea preț de o stagiune și apoi să nu le oferi locuri cât de cât decente.

Ediția din acest an a Festivalului Național de Teatru, pe lângă multe alte noutăți, pare să fi instituit un nou set de drepturi ale omului-critic. Dreptul de a scrie despre ceva ce a văzut chinuit, fragmentat de mișcările imprezibile ale căciulii altminteri superbe ale cucoanei trupeșe aflate în față. Dreptul de a depune mărturie mincinoasă pentru că nu ești în posesia datelor care să te conducă spre adevăr. Dreptul de a băjbâi. Și, în fine, dreptul de a nu vedea.

Mircea Morariu

Arta conversației

În urmă cu trei ani, Secția română a AICT a avut ideea de a organiza colocvii ce-și propuneau a-i pune față în față pe artiști și critici. Dar iată că, dacă în urmă cu trei ani, la inaugurare, sus-menționatele colocvii (devenite secțiuni a Festivalului Național de Teatru) răspundeau unei nevoi reale de comunicare între creatori și critici, la această ediție ambele părți au dat unele semne de oboseală. Până la un punct, oboseala în cauză e simptomatică pentru dulcele somnuleț de după-amiază în care se complăce de o vreme ceea ce numim „mișcarea teatrală națională”. Redusa ei capacitate de înnoire, caracterul ei repetitiv s-a observat limpede în discuția intitulată „Jună sunt, de nimeni nu depand” și dedicată teatrului alternativ, adică independent, adică nefinanțat de la

bugetul central ori local, dar ai cărui promotori tare mai simt nevoia unor proptețe dinspre tot felul de instituții ale statului. Colocviul „Cine are nevoie de poveste?” a produs, din păcate, puține aserțiuni teoretice notabile, cei mai mulți dintre participanți profitând de ocazie spre a-și exprima nenumărate frustrări personale. Cu adevărat emoționantă și, în plus, chiar productivă a fost discuția „Semnătura «Vlad Mugur»”. Cei ce au simțit nevoia să vorbească, deloc puțini la număr, au făcut-o nu atât pentru a comenta memorabilul spectacol **Hamlet** de la Naționalul clujean, cât, mai degrabă, pentru a depune mărturie despre caracterul cu adevărat creator al autenticului creator de teatru Vlad Mugur și pentru a spune că pentru ei, producători sau comentatori de spectacole, am-

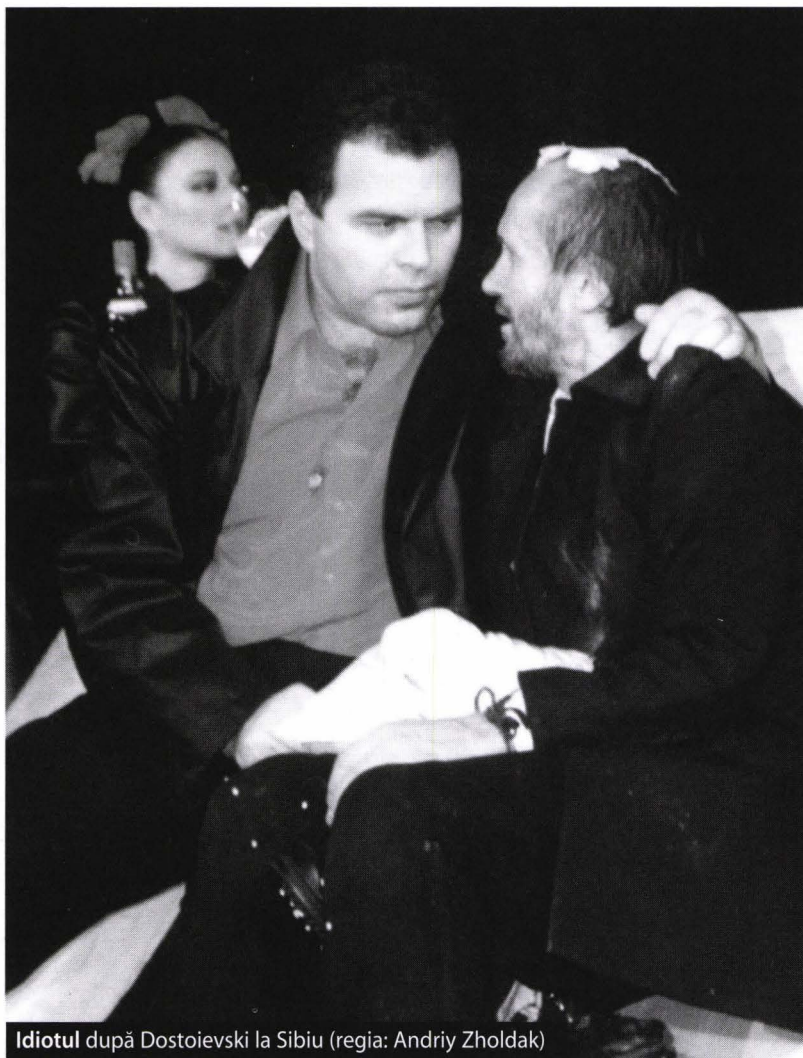
prenta marelui regizor rămâne de neșters și inconfundabilă mai cu seamă prin sinceritatea ei.

Numărul participanților la dezbaterile dedicate unui spectacol anume a fost adesea un indicator al amplitudinii sale artistice. S-a discutat aplicat despre **Unchiul Vanea** (Teatrul „Bulandra”). S-au iscat controverse asupra felului în care se percepe conceptul de modernitate prin spectacolul **Filumena Marturano** (Teatrul „Sică Alexandrescu” din Brașov). Quantumul de noutate pe care l-a adus **Idiotul** (Teatrul „Radu Stanca” din Sibiu) i-a determinat pe unii să vadă în spectacol semne ale teatrului viitorului. Au prilejuit conversații cordiale, nu neapărat înflăcărate, însă deloc lipsite de idei, montări precum **Spirit** (Teatrul Mic), **Amantii în sângeați** (Teatrul Național din

București), **Kasimir și Karoline** (Teatrul „Tamási Aron” din Sfântu Gheorghe), **Călătorii cu dricul** (Teatrul „Csiki Gergely” din Timișoara). Au dominat schematismul, uscăciunea, geometrismul frazelor, dorința de a nu isca supărări prea mari în discuțiile la spectacole ce nu s-au înfățișat în forma lor cea mai bună (**Fecioara și moartea** de la Naționalul ieșean, **Zbor deasupra unui cuib de cuci** de la Teatrul Național din Chișinău, **Cu mâna pe ciocan** de la Teatrul „Andrei Mureșanu” din Sfântu Gheorghe). Din motive varii nu s-au aflat față în față cu criticii creatorii spectacolelor **Creatorul de teatru** (Teatrul ACT) și **Fantastica și trista poveste a candidiei Eréndira și a nesăbuitei sale bunici** (teatrul din Oradea).

S-au spus de-a lungul colocviilor adevăruri, dar s-a recurs și la analgezice, s-a văzut că unii vorbitori nu renunță la ambiția de a se arăta mai deștepti decât producătorii de spectacole, croindu-și discursuri prețioase și descoperind în spectacole subtilități la care creatorii acestora nici nu cutezau să se gândească. Cantitatea de argumente critice a fost oricum invers proporțională cu arta de a conversa și dorința de a pune degetul pe rană. În chip evident, criticii noștri sunt mai categorici atunci când scriu decât atunci când vorbesc.

M. M.

Idiotul după Dostoievski la Sibiu (regia: Andriy Zholdak)

Sala goală – țel suprem

A gasat de spectacolul **Idiotul**, care mi s-a părut că n-are nici o legătură cu romanul omonim sau cu Dostoievski, mi-am exprimat a doua zi nemulțumirea în fața actorului care-l jucase pe Mișkin. I-am explicat de ce nu m-a interesat un **Idiotul** în care nu am găsit, nu zic textul, dar nici un slab ecou din el. La urma urmei există un balet după **Romeo și Julieta**, nu-i asta problema, da' unde-i legătura? Ei, acolo nu eram la balet, doar se făcea coregrafie previzibilă și mă plictisise. Mi-am exprimat nedumerirea că unii sunt aspru criticați (poate cu dreptate) când schimbă o simplă replică din Molière sau Cehov, iar alții elogiați că n-au păstrat chiar nimic dintr-un text

dens de sute de pagini. Dar poate că, până la Judecata de Apoi, nu vom avea parte de un cântar nemăsluit și același pentru toți.

Discutam deci cu inimosul interpret. Își apăra spectacolul cu un fanatism care mi-a stârnit admirația dincolo de obiectul la care se aplica. I-am spus ca argument: „Ați observat cumva că spectacolul de la «Nottara» cu **Idiotul** a început cu sute de spectatori rămași în picioare și s-a terminat cu locuri libere pe scaune? Or fi plecat cei care citiseră **Idiotul** și nu l-au regăsit? Sau cei care nu l-au citit și nici nu-l vor citi după așa propagandă?” „Foarte bine că au plecat”, îmi zice omul. „E vorba de un mare regizor și cel mai bine va fi când vor pleca toți spectatorii și va

rămâne unul singur: cel care va înțelege.” Martori mi-s Dumnezeu și Sebastian-Vlad Popa că așa a zis.

În fața acestui model de spectacol, am rămas mut de admirație. E foarte greu să mai inovezi în teatru. Iată că s-a găsit o cale: spectacolul care-și alungă spectatorii din sală! Când acest țel, propus explicit, cum vedem, va fi în sfârșit atins, nu pot să sper decât că el va da naștere unui curent estetic puternic. Având în vedere că, la Festivalul Național de Teatru, s-a ieșit zdravăn din săli la pauză și nu numai, se pare că noul Mesia al teatrului gonitor de public va avea numeroși adepți.

Horia Gârbea